

Postanowienie z dnia 31 sierpnia 2006 r., I CZ 47/06

Zażalenie do Sądu Najwyższego, sporządzone i wniesione w imieniu Skarbu Państwa przez radcę prawnego po dniu wejścia w życie ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (Dz.U. Nr 169, poz. 1417 ze zm.), podlega odrzuceniu (art. 373 w związku z art. 398²¹ i 394¹ § 3 k.p.c.).

Sędzia SN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Jacek Gudowski

Sędzia SN Mirosława Wysocka

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Karola S. przeciwko Skarbowi Państwa reprezentowanemu przez Ministra Gospodarki o zapłatę, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 31 sierpnia 2006 r. zażalenia strony pozwanej na postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 maja 2006 r.

odrzucił zażalenie i zasądził od pozwanego Skarbu Państwa – Ministra Gospodarki na rzecz powoda Karola S. kwotę 3600 zł z tytułu zwrotu kosztów postępowania przed Sądem Najwyższym.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 25 maja 2006 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie odrzucił apelację pozwanego Skarbu Państwa – Ministra Gospodarki od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 8 listopada 2005 r.

W zażaleniu, wniesionym dnia 7 czerwca 2006 r., Skarb Państwa – Minister Gospodarki domagał się uchylecia zaskarżonego postanowienia. Zażalenie sporządził i wniósł pełnomocnik strony pozwanej będący radcą prawnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zasady zastępstwa procesowego przed Sądem Najwyższym określa art. 87¹ k.p.c., który ustanawia regułę, że postępowanie przed Sądem Najwyższym, a także

czynności procesowe związane z tym postępowaniem podejmowane przed sądem niższej instancji objęte są przymusem adwokacko-radcowskim. Przymus ten nie obowiązuje jedynie w wypadkach określonych w § 2 k.p.c. Istota przymusu adwokacko-radcowskiego sprowadza się do wyłączenia w postępowaniu przed Sądem Najwyższym zdolności postulacyjnej strony, jej organu, przedstawiciela ustawowego i pełnomocników niebędących adwokatami lub radcami prawnymi. W konsekwencji, czynności podejmowane samodzielnie przez podmioty niezaliczające się do kręgu adwokatów lub radców prawnych są bezskuteczne.

Przymus adwokacko-radcowski w postępowaniu przed Sądem Najwyższym obowiązywał również Skarb Państwa. Do zasadniczej zmiany w tym zakresie doszło w wyniku wejścia w życie – z dniem 15 marca 2006 r. – ustawy z dnia 8 lipca 2005 r. o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (Dz.U. Nr 169, poz. 1417 ze zm. – dalej: "ustawa"). Celem utworzenia Prokuraturii Generalnej było zapewnienie należytej ochrony prawnej praw i interesów Skarbu Państwa przez powierzenie odrębnej i wyspecjalizowanej instytucji zastępstwa procesowego tego podmiotu. Wykonywanie zastępstwa przez Prokuratorię Generalną jest co do zasady zależne od jej decyzji. Jedynie w postępowaniach o szczególnym znaczeniu ze względu na wartość przedmiotu sporu lub przedmiot sprawy zastępstwo przez Prokuratorię jest obowiązkowe (art. 8 ust. 1 i 2 ustawy), w odniesieniu natomiast do postępowania przed Sądem Najwyższym zastępstwo Skarbu Państwa przez Prokuratorię Generalną jest wyłączone (art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy). Zastępstwo to wyłączone zostało jedynie sprawach rozpoznawanych w postępowaniu wieczystoksięgowym, w przedmiocie wpisu do właściwego rejestru, rozpoznawanych w postępowaniu upadłościowym lub naprawczym oraz w postępowaniu egzekucyjnym (art. 4 ust. 4 ustawy).

Zgodnie z ogólnie respektowaną prawie cywilnym procesowym regułą bezpośredniego działania ustawy nowej (zob. uzasadnienia uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, mającej moc zasady prawnej, OSNC 2001, nr 4, poz. 53 i wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 2003 r., IV CKN 310/01, nie publ.), przepisy ustawy o Prokuraturii Generalnej o charakterze procesowym powinny być stosowane od chwili jej wejścia w życie. W odniesieniu do postępowania przed Sądem Najwyższym wyjątek od wskazanej zasady przewidziany został w art. 83 ust. 3 ustawy, stanowiącym, że sprawy przed Sądem Najwyższym, w których zgodnie z przepisami ustawy, po dniu jej wejścia w

życie, zastępstwo procesowe Skarbu Państwa przez Prokuratorię Generalną jest wyłączne, są prowadzone na dotychczasowych zasadach, jeżeli przed dniem wejścia w życie ustawy zostały w sprawie podjęte czynności procesowe przed Sądem Najwyższym lub czynności procesowe związane z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, podejmowane przed sądem niższej instancji. W rozpoznawanej sprawie zażalenie do Sądu Najwyższego wniesione zostało w dniu 7 czerwca 2006 r., a więc po wejściu w życie ustawy o Prokuratorii Generalnej, dlatego należy uznać, że jej przepisy znajdują zastosowanie do zastępstwa skarżącego Skarbu Państwa w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.

Ustawą o Prokuratorii Generalnej dodano również do kodeksu postępowania cywilnego art. 87¹ § 3, zgodnie z którym przepisu art. 87¹ § 1 nie stosuje się także wtedy, gdy w postępowaniu przed Sądem Najwyższym zastępstwo procesowe Skarbu Państwa jest wykonywane przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa. Wykładnia językowa przytoczonego przepisu może prowadzić do wniosku, że gdy zastępstwo procesowe Skarbu Państwa jest wykonywane przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa, to przymus adwokacko-radcowski nie obowiązuje. W wypadkach natomiast, gdy Prokuratoria Generalna nie wykonuje tego zastępstwa, np. wskutek niezawiadomienia jej o toczącym się postępowaniu, przymus ten w dalszym ciągu obowiązuje, a adwokaci i radcowie prawni mogą zastępować Skarb Państwa. Takiego rezultatu wykładni językowej art. 87¹ § 3 k.p.c. nie można jednak zaakceptować, gdyż pozostawałby w sprzeczności z regulacją zawartą w ustawie o Prokuratorii Generalnej. Przepis art. 4 ust. 1 pkt 1 tej ustawy stanowi, że do zadań Prokuratorii Generalnej należy wyłączne zastępstwo procesowe Skarbu Państwa przed Sądem Najwyższym.

Istotą tego unormowania jest przyznanie jej funkcjonariuszom (radcom i starszym radcom, a także Prezesowi i wiceprezesom) wyłącznego uprawnienia do zastępowania Skarbu Państwa przed Sądem Najwyższym. Należy zatem przyjąć, że z art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy o Prokuratorii Generalnej, mającego charakter ustrojowy, wynika również norma o charakterze procesowym. Przepis ten przyznaje zdolność postulacyjną przed Sądem Najwyższym wyłącznie Prokuratorii Generalnej, pozbawiając jednocześnie tej zdolności adwokatów i radców prawnych. Z tego względu czynności podejmowane przed Sądem Najwyższym przez podmioty inne niż Prokuratoria Generalna są pozbawione skuteczności również wówczas, gdy Prokuratoria nie wykonuje w sposób czynny zastępstwa procesowego Skarbu

Państwa. Innymi słowy, art. 87¹ § 3 k.p.c. należy interpretować w ten sposób, że w sprawach, w których obowiązuje wyłączne zastępstwo Skarbu Państwa przez Prokuratorię Generalną, nie jest dopuszczalne zastępowanie go przez jakikolwiek inny podmiot.

Należy podkreślić, że z art. 12 ust. 2 ustawy wynika, iż w wypadku wyłącznego zastępstwa procesowego przed Sądem Najwyższym, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o zaistnieniu okoliczności, które mogą uzasadniać podjęcie czynności przed Sądem Najwyższym, podmiot reprezentujący Skarb Państwa obowiązany jest przekazać Prokuratorii Generalnej informacje i dokumenty zgromadzone w sprawie wraz ze swoim stanowiskiem dotyczącym zasadności podjęcia czynności przed Sądem Najwyższym, szczegółowymi informacjami o przedmiocie postępowania oraz dowodami w sprawie. Z akt sprawy nie wynika, aby pozwany Minister Gospodarki będący podmiotem reprezentującym pozwany Skarb Państwa wykonał ten obowiązek.

Przytoczony art. 4 ust. 1 pkt 1 ustawy przyznaje Prokuratorii Generalnej kompetencję do wyłącznego zastępstwa Skarbu Państwa przed Sądem Najwyższym. Przepis ten nie precyzuje jednak, czy wyłączne zastępstwo obejmuje tylko czynności podejmowane przed Sądem Najwyższym, czy również czynności związane z postępowaniem przed Sądem Najwyższym realizowane przed sądem niższej instancji, w praktyce najczęściej przed sądem drugiej instancji.

Rozstrzygając tak ujęte zagadnienie należy w pierwszej kolejności zauważyć, że w postępowaniu przed Sądem Najwyższym regułą jest rozpoznawanie środków zaskarżenia na posiedzeniach niejawnych, a zatem bez udziału stron. W odniesieniu do skargi kasacyjnej zasadę tę wyraża art. 398¹¹ § 1 k.p.c., w odniesieniu do zażalenia – art. 397 § 1 w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., natomiast w odniesieniu do skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia – art. 424¹⁰ k.p.c. Aktywność stron w postępowaniu przed Sądem Najwyższym ogranicza się zatem nierzadko do czynności podejmowanych tylko przed sądem niższej instancji, takich jak wniesienie środka zaskarżenia lub odpowiedzi na taki środek. Przyjęcie, że czynności te nie są objęte wyłącznym zastępstwem Prokuratorii Generalnej, nie tylko nie pozwalałoby tej instytucji należycie chronić praw i interesów Skarbu Państwa przed Sądem Najwyższym, ale wręcz czyniłoby jej rolę w tych postępowaniach zupełnie iluzoryczną. Przemawia to za uznaniem, że wyłączne zastępstwo przez Prokuratorię Generalną obejmuje

również czynności związane z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, podejmowane przed sądem niższej instancji. Stanowisko to znajduje mocne oparcie w treści art. 87¹ k.p.c.

Zgodnie z art. 87¹ § 3 k.p.c., przepisu § 1 tego artykułu nie stosuje się, gdy zastępstwo procesowe Skarbu Państwa jest wykonywane przez Prokuratorię Generalną. Trzeba podkreślić, że art. 87¹ § 3 k.p.c. odnosi się do całej zawartości normatywnej art. 87¹ § 1 k.p.c., a zatem do obu zdań składających się na ten przepis. Prowadzi to do wniosku, że w sytuacjach objętych hipotezą art. 87¹ § 3 k.p.c. przymus adwokacko-radcowski jest wyłączony w postępowaniu przed Sądem Najwyższym również w zakresie czynności procesowych podejmowanych przed sądem niższej instancji. Jeżeli więc głównym motywem zniesienia przymusu adwokacko-radcowskiego było przekazanie zastępstwa Skarbu Państwa Prokuratorii Generalnej, to w zakresie, w jakim przymus ten jest zniesiony, obowiązuje wyłączne zastępstwo przez Prokuratorię Generalną.

Jak zaznaczono, rozpoznawane zażalenie Skarbu Państwa – Ministra Gospodarki wniesione zostało w dniu 7 czerwca 2006 r. Jego wniesienie stanowiło czynność procesową związaną z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, podjętą przed sądem drugiej instancji. Jakkolwiek czynność ta objęta była wyłącznym zastępstwem Prokuratorii Generalnej, to dokonał jej reprezentujący Skarb Państwa radca prawny, czyli osoba niemająca zdolności postulacyjnej. Z tego powodu zażalenie podlegało odrzuceniu jako niedopuszczalne.

Z podanych względów, na podstawie art. 373 w związku z art. 398²¹ i 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

